

Az új Európa születése. Gondolatok az európai jövőről

Inotai András

2004. május elseje kettős történelmi dátum. Egyfelől, ahogy köztudott, tíz ország csatlakozásának időpontja a 15 tagú Európai Unióhoz. Másrészt, ami kevésbé köztudott Európa különböző területein: egy új Európa születése. Akárcsak több mint 1000 éve: a római kereszténység felvétele a cseh, lengyel és magyarok területén nemcsak a népeknek az európai folyamatokba való bekapcsolását jelentette, hanem egy új Európa alapjainak lerakását is. Ahogy azonban több mint egy évezrede, úgy most is, az európai egység kiterjesztésének sikere – immár jogilag intézményesített, gazdaságilag hosszabb ideje megalapozott formában – nemcsak az újonnan csatlakozók, hanem a hosszabb ideje az integrációban élő országok viselkedésének függvénye is. Közös a felelősségünk Európa jövőjét illetően.

Annál is inkább, mert a jelenlegi bővítés számos területen alapvetően eltér a korábbi gyakorlatától, és helytelen döntések esetén eltérhet azok következményeitől is. Ez az Unió első bővítése, amely nem európai belügy, hanem a globalizáció kihívásainak fényében értékelendő. Ez az első bővítés, amely nem szárnyaló, hanem nagymértékben stagnáló vagy alig növekvő európai kulcsgazdaságok közegében zajlik. Továbbá ez az első bővítés abból a szempontból is, hogy milyen reformkényszerek halmozódtak fel Európában, nem utolsósorban a fejlettebb uniós tagállamokban, de a közösségi politikák szintjén vagy a globalizációra adandó megfelelő európai válaszleptések szintjén is. Ez az első bővítés, ahol a bővítés és mélyítés korábban elválaszthatatlan együttmozgása megszakadni látszik. Ugyanis tíz ország csatlakozása nem ágyazódik be egy korábban megkezdett, világos menetrenddel rendelkező mélyítési folyamatba. Szinte minden területen szükség lenne az integrációs folyama-

tok mélyítésére, vagyis „közösségesí-tési” fokának emelésére, erre azonban egyetlen példát sem találhatunk. Csak remélhető, hogy a közös európai alkotmányt mihamarább sikerül elfogadnia minden tagállamnak. Végül ez az első bővítés, ahol nyilvánvaló konfliktus áll fenn a politikai érvek alapján meghozott bővítési döntés, vagyis a politikai akarat és az ehhez nélkülözhetetlen gazdasági-pénzügyi erőforrások megléte, rendelkezésre állása között.

Természetesen a tíz új ország csatlakozásának a gazdasági-pénzügyi megfontolásokon messze túlmenő okai is vannak. Mindeddig kevés figyelmet kapott, hogy – legalábbis a legtöbb ország – egy sikeres, jövőorientált, versenyképes Európa tagja kíván lenni, és éppen ennek az Európának a megteremtésében szeretne akár lakosságánál, akár egy főre jutó társadalmi termékénél nagyobb mértékben részt vállalni. Az európai jövő szempontjából több területen fogalmazhatók meg kulcskérdések, de nemcsak az újonnan belépők, hanem a jelenlegi tagok felé egyaránt:

- * Vajon a 25-tagú Közösség tagjai jövőorientált vagy status-quo-orientált politikát fognak-e folytatni,
- * Továbbra is a sokszor szűklátókörű és rövid távú nemzeti érdekeket, avagy az európai érdekeket fogják-e előnyben részesíteni,
- * Tudnak-e másokkal együttműködni, beleértve a kelet-közép-európai térséget alkotó országokat is, avagy mindenki a (nem létező) különútját fogja keresni,
- * Milyen vezetési struktúrát hajlandók elfogadni, hogyan viszonyulnak a többsebességes Európa gyakorlatához?

A fenti kérdésekre adott nemzetállami és európai válaszok alapvető módon határozzák meg a

kibővített Európa sikerességét és kockázatait, nem kevésbé azonban az európai biztonságban és gazdasági-társadalmi fejlődésben játszott szerepét éppúgy, mint a globális folyamatok irányításában kifejezésre juttatható befolyását.

Egyetlen tagállam sem tagadja, hogy Európának csak egyesülve – és jövőorientált stratégia mellett - van esélye arra, hogy a világban kiépített gazdasági szerepét megtartsa, politikai befolyását pedig érezhetően fokozza. Ahhoz azonban, hogy ez bekövetkezzék, nélkülözhetetlen a döntési prioritások eddigi gyakorlatának megfordítása. Ugyanis az elmúlt időszakban – és felerősödve az elmúlt egy-két évben – a sokszor szűklátókörű, nem egyszer kifejezetten pártpolitikai és pillanatnyi belpolitikai hatalmi érdekek mozgatták a tagállamok Európával kapcsolatos álláspontjának kialakítását, de nagymértékben döntéseit is. Ha azonban egyetértés van abban, hogy Európa csak egyesülve tud komoly világpolitikai tényezővé válni és megkerülhetetlen világgazdasági tényező maradni, akkor ezt a hamis logikát, ezt a hibás sorrendiséget meg kell fordítani. Nem a nemzeti oldalról kiindulva kell meghatározni az európai elképzeléseket, érdekeket és korlátokat, hanem fordítva, az európai követelményeknek kell alakítaniuk a nemzeti politizálás és döntéshozatal folyamatait.

Ez 2004. május 1-ének történelmi üzenete régi és új tagok számára egyaránt. Közös a lecke, közös a felelősség, közös a siker, de a kudarc költségeinek vállalása is, annak minden előre nem látható következményével együtt.

Mindebből adódnak a magyar feladatok, de ugyanígy könnyen körülhatárolhatók az elkerülendő csapdák, csapdahelyzetek is. Egyrészt kétsédelem nélkül ki kell dolgozni a közösségi politika valamennyi területére a magyar stratégiai érdekeket, azok képviselésének és érvényesítésének lehetséges formáit. Másrészt valódi társadalmi párbeszéd keretében fel kell készíteni a magyar társadalmat a 21. századra, ezen belül pedig a 25-tagú Közösségen belüli hatékony érdekképviselőre. Ugyanis csak megfelelően felkészített, érett, demagógiától mentes társadalom képes az integráció kínálta előnyöket kihasználni, a csatlakozásban elsősorban esélyt és nem veszélyt, fejlődési lehetőséget és nem korlátot látni. Harmadrészt – akár az Unióban, akár az ennél szélesebb globális közegben – kis országok sikeres teljesítménye elválaszthatatlan az adott társadalom belső kohéziójának, összetartásának és összetartozásának erejétől.

Semmi okunk arra, hogy ne bízzunk magunkban. Ezt nemcsak a gazdasági fejlődés kézzelfogható bizonyítékai, a versenyképesség elért foka, a nem egy régebbi Uniós tagállamnál modernebb gazdasági (termelési és export-) szerkezet alapozza meg, hanem két sajátos magyar történelmi előny is. Az egyik az, hogy sok évszázados történelme során a magyarság többször került olyan helyzetbe, ahol gyakorlatilag semmiféle mozgástere nem maradt. És éppen ezekből a kilátástalannak tetsző szituációkat tudta megváltoztatni – lassú, kitartó és nem utolsósorban innovatív tevékenységével, de mindenkor széleskörű társadalmi támogatottság, belső kohézió mellett. A 25-tagú Közösség ennél sokkal kedvezőbb kiindulási helyzetet teremt. Ahhoz azonban, hogy a magyar elképzelések az ország tényleges „fizikai” súlyánál nagyobb mértékben érvényesüljenek (a kibővített EU népességének 2,2, bruttó társadalmi termékének 1,2-1,4%-a), igenis szükség van a mozgástér-bővítéssel kapcsolatos történelmi tapasztalatok és mélyen gyökerező örökségek mozgósítására. Másik előnyünk abban rejlik, hogy évszázadokon keresztül éltünk együtt más népekkel, más kultúrákkal, vallásokkal, etnikumokkal, értékrendekkel. Ez nemcsak a 21. század folyamataiba való sikeres bekapcsolódást segítheti elő, hanem jelentős hozzájárulás egy olyan Európa kialakításához is, amely a globalizáció körülményei közepette éppen a belső kohéziót nem veszélyeztető, a versenyképességet erősítő sokszínűségben tudja megfogalmazni sajátos „értékrendjét”, világnézetét más térségek és versenytársak homogenizáló törekvéseivel és hajlamával szemben.

SOK SIKERT, MAGYARORSZÁG,
SOK SIKERT, EURÓPA!

* * * * *

**Eddig megjelent számaink megtekinthetők
és letölthetők a www.vki.hu weboldalról**